

K Ö Z T É R M E G Ú J Í T Á S I N Í V Ó D Í J 2 0 1 4

VÁC, FŐUTCA-FŐTÉR REKONSTRUKCIÓ II/1. ÜTEM

Előzmények:

Az utóbbi évtizedekben Vác, ill. a városrészek központjai nagymértékű változásokon mentek keresztül. Ennek okai a közúti forgalom megnövekedése, a bevásárlóközpontok megjelenése, terjedése. A főterek, a főutcak sok esetben elvesztették vonzerőüket, gazdasági szerepüket, a kisvállalkozások, családi kisüzletek tönkrementek, szűkült a helyi szolgáltatások skálája, az épített környezet elhanyagoltta vált, romlott a közbiztonság. Erre a megoldást a Kanadából több mint két évtizede indult „Main Street” mozgalom kínált, melynek célja a helyi közösségi élet szimbólumának is tekintett főtér, főutca revitalizációja. A mozgalom alapja az önkormányzat, a lakosság és a helyi kereskedők önszerveződésén alapuló összefogása, mely államilag is támogatott komplex programmá vált. A „Main Street Handbook” (1989) alapján a Pro Régio Ügynökség 2002. évben elkészítette a Főutca kézikönyvet, a szakértárca pedig 2007. évben a városfejlesztési kézikönyvet. Lényeges változás az eddigi szemlélettel szemben, mely a szakmaspecifikus megközelítést preferálta, az integrált tervezés. Az 1996-ban kidolgozásra került városfejlesztési stratégia pontosan megfogalmazta Vác hosszútávú jövőképét, miszerint Vác hangulatos nyitott kisváros, a Dunakanyar bal partjának szellemi, ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi központja. Összhangban az 1996. évi városfejlesztési koncepcióval Vác egy többéves fejlesztési programot indított el 2003. évben, a Főutca-Főter Program címmel. A program célja: a Széchenyi utca és a Március 15. tér megújításán keresztül az egész belváros megújítása. A programban meghatározott feladatok: a helyi gazdaság fejlesztése, az örökség megőrzése, vonzó városkép megteremtése, a belváros közlekedésének megoldása. Alapvető cél az él(het)ő(bb) város megteremtése.

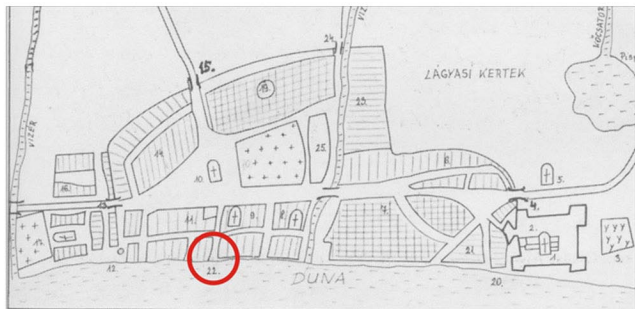
Történeti vizsgálat:

Vác településfejlesztési programjában követelmény a hagyományokhoz és a történelmi múlt értékeihez való illeszkedés. A Főutca fejlesztése szempontjából különösen fontos volt a településfejlődés történetének áttekintése, hiszen ezen a vasútállomás-Duna tengelyen érzékelhető leginkább a városi szövet égvőlürszerű növekedése, a mind újabb beépítési rétegek megjelenése. E témakörön belül lényeges kérdés a falakkal védett középkori város határainak megállapítása, hiszen az egykori városkapuk bemutatását a fejlesztés célul tűzte ki. A történeti vizsgálatok során a régészeti feltárások eredményei, valamint a városábrázolások és térképek kerültek áttekintésre.

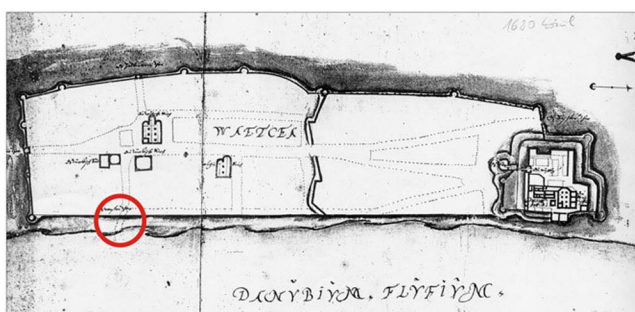
Révkapu

A történelmi város és a vár a Dunával csaknem párhuzamosan futó ma 110-114 mBf között változó magasságú magaspárti települt. A korabeli ábrázolások alapján a város folyó menti határa meredek töltés, vagy védfal, amelyet csak néhány helyen tör át a vízpartig lefutó út. Az egyik ilyen vízparti kapcsolatot volt a Főtérről a révhéz vezető út, amely a térképi ábrázolások alapján a mai Eszterházy utca nyomvonálán értelmezhető.

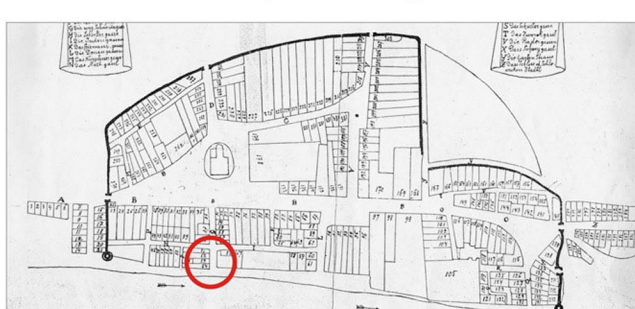
A kapu megidézése szempontjából tisztázandó volt, hogy az út hol és milyen körülmények között lépett ki a városból. Az ábrázolások alapján nem dönthető el, hogy volt-e valaha is épített városfal a Duna felé, ezel szemben egy korabeli leírás Révkapunak nevezett vaskaput említ ezen a területen. A nyugati városfalról és a kapuról sincsenek régészeti leletek, így az egykori határ nyomvonálát a későbbi térképek és a középkori régészeti leletek előfordulása alapján feltételezzük. A Hegyes-torony, mint a Duna felé forduló védfal sarokpontja, valamint támasztott terepszintje (107-108 mBf), a legelső térképeken feltűnő úthálózat, valamint annak ismeretében, hogy a jelenlegi 109 mBf terepszint alatt nincs jelzett középkori lelet, a település középkori határát a jelenlegi 108-108,5 mBf terepszinten feltételezzük, ami az Eszterházy és Káptalan utca keresztveződésének Duna felőli oldalára esik. A vízpart és a város határa feltehetően valahol a fent jelzett sávban telákozhatott egymással, s az utca alsó szakasza csak később épült be. Az Eszterházy utca alsó szakaszának korábbi, sokkal erőteljesebb lejtésére utal a Vásárhelyi-féle felmérésen és a képeslapokon látható támfal és a fölötté áthidaló díszes híd, továbbá az a tény, hogy a legrégebbi közmű, a csapadékvíz csatorna 2,5-3,5 méteres mélységben fut ezen a szakaszon.

Vác a török korban

Vác 1680-körül (korabeli térkép)

Vác 1718-ban (Althann-féle térkép)

Részlet Duna-mappációból (19. század eleje)

Részlet a II. katonai felmérésről (19. század közepe)

Vác várostérkép (1930)

Az erősen lejtős Eszterházy utca a Migazzi híddal 19. század vége

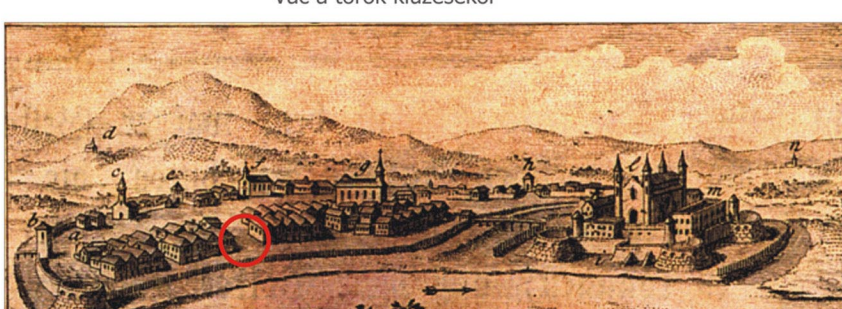
A kiépített révíkötő a Duna felől délről, 1905

Vác a török korban

Vác a török küzdelemkor

Vác a középkorban

Vác látképe, 1770

Vác látképe (18. század)

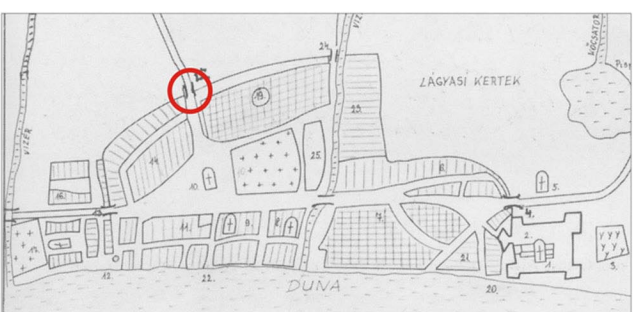
Vác látképe, 19. század közepe

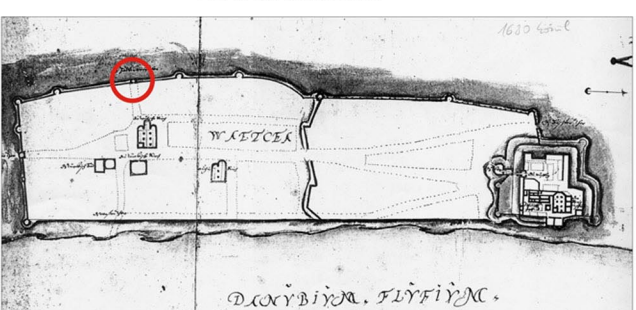
Az Eszterházy utca feltöltésével létrehozott révíjáról a Szent-János szoborról, 1910

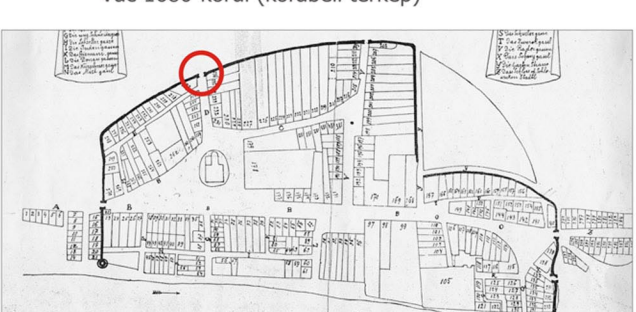
A révíkötő a Duna felől északról, 1910

Vác a török korban

Vác 1680-körül (korabeli térkép)

Vác 1718-ban (Althann-féle térkép)

Részlet Duna-mappációból (19. sz.)

Részlet a II. katonai felmérésről

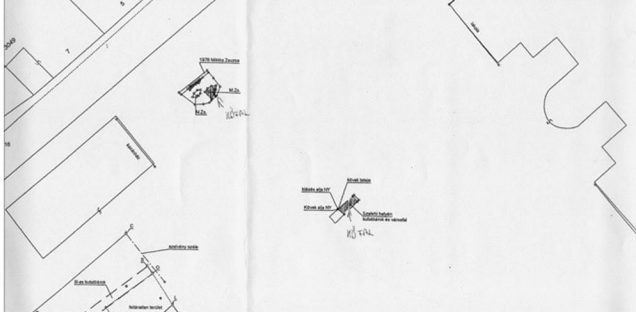
Vác várostérkép (1930)

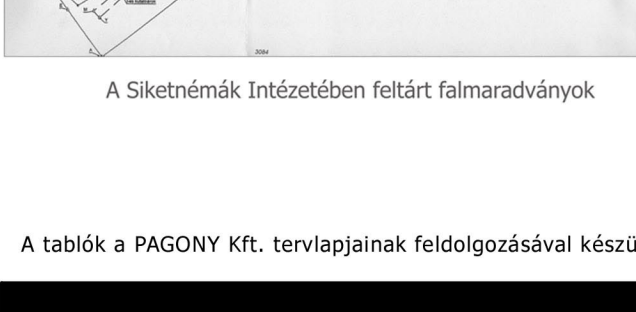
Részlet a II. katonai felmérésről

Részlet a III. katonai felmérésről

A Széchenyi utcában feltárt falmaradványok

A Siketnénák Intézetében feltárt falmaradványok

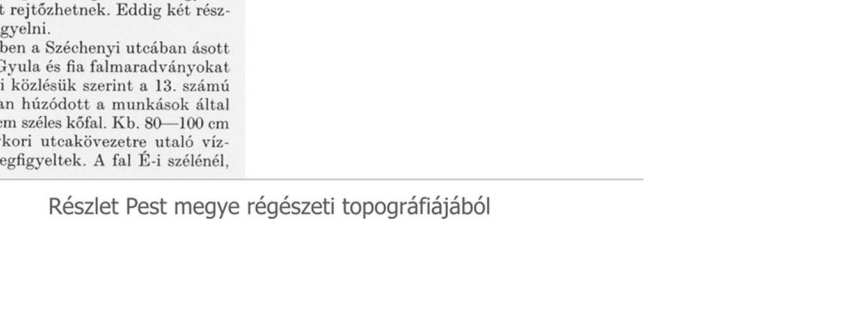
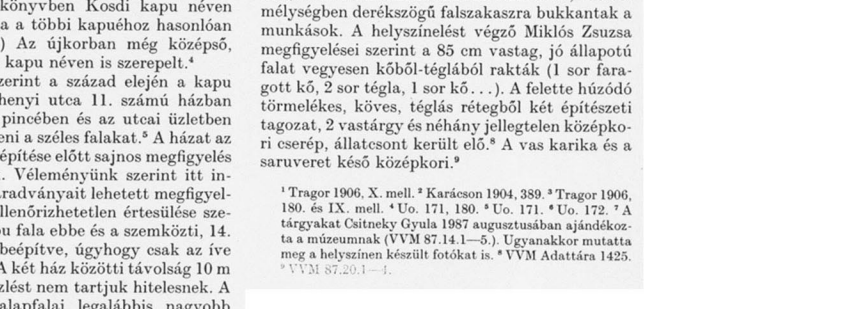
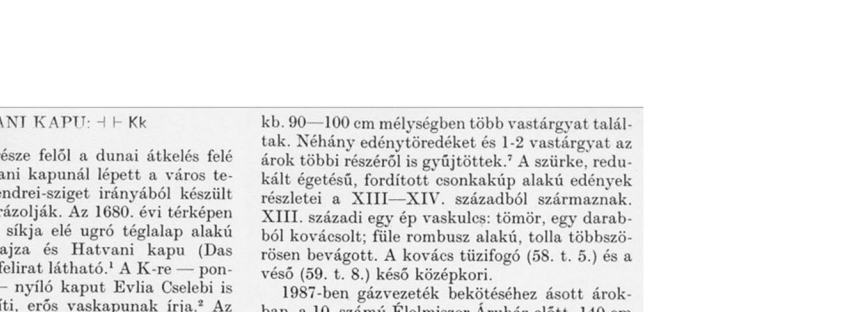
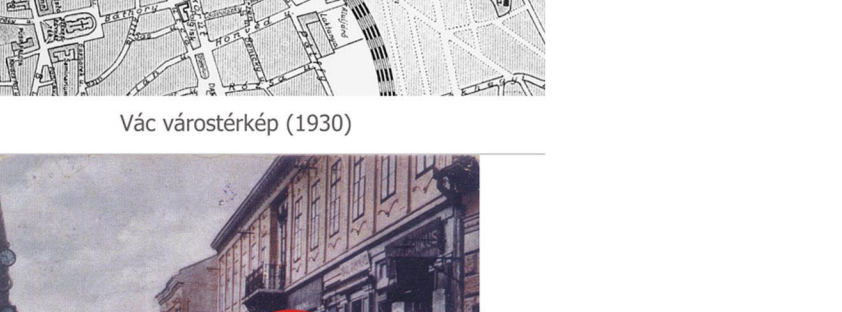
Vác a török korban

Vác a török küzdelemkor

Vác a középkorban

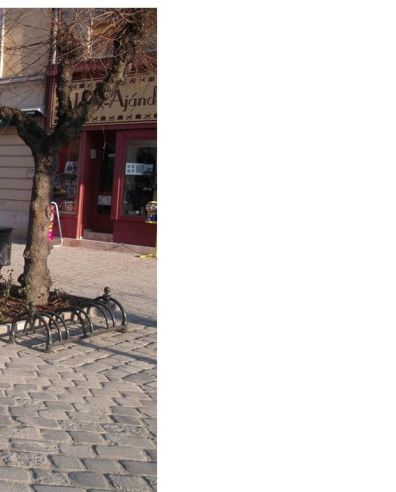
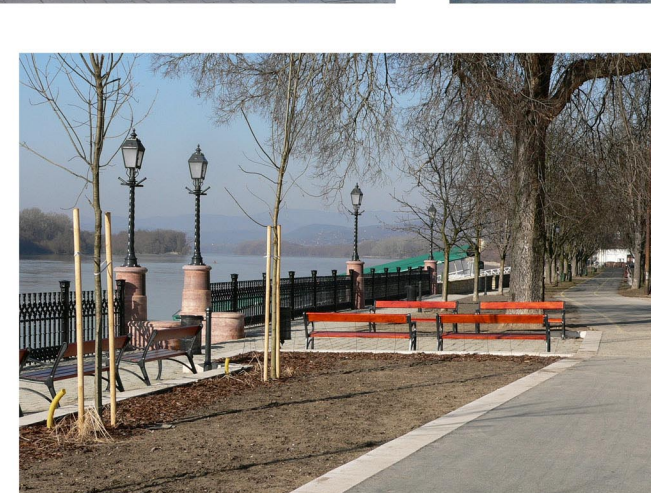
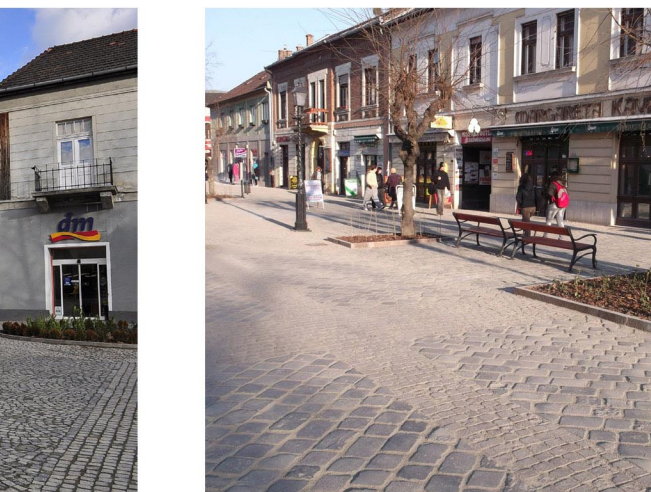
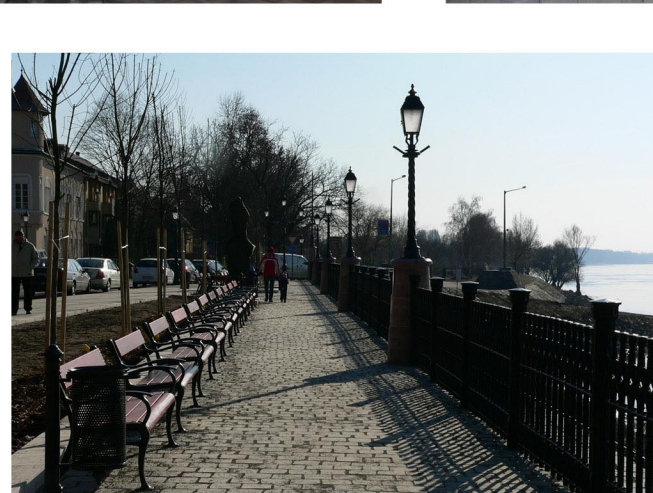
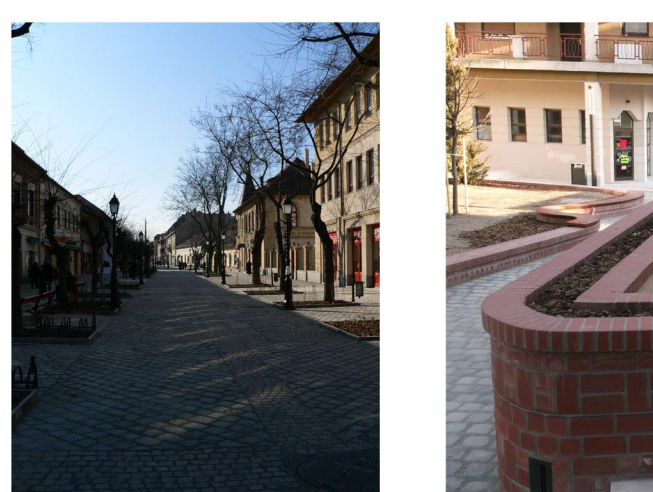
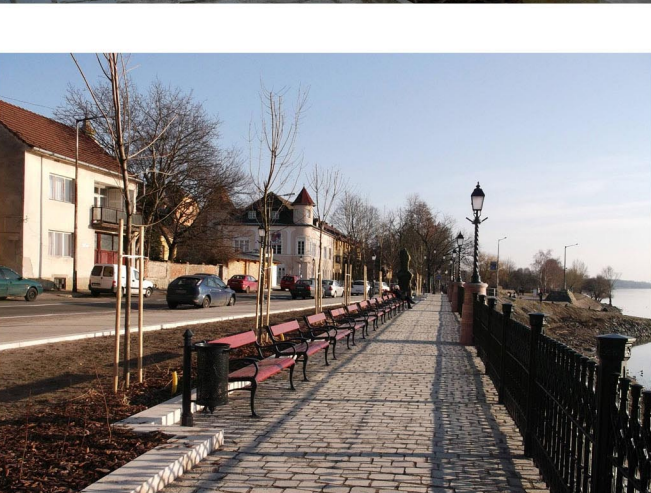
Részlet Pest megye régészeti topográfájából

Hatvani kapu:

A városfal és a kapuk létezése nem kérdéses a város keleti oldalán. A korabeli ábrázolások igaz igen eltérő formában és magassággal, de ábrázolják az őrtornyból a síkság felé néző kaput. A régészeti leletmentések és a topográfia adatai alapján jól közelíthető volt a tervezési területre eső városfal és a Hatvani kapu elhelyezkedése is. A kapu helyét és korabeli szerkezetét a tervezés fázisában a korábbi régészeti megfigyelések és a Bécsi kapu ástási eredménye alapján ismerhettük. Feltételezhető volt, hogy a kapu alaprajza megegyezik a feltárt Bécsi kapu alaprajzával, így beillesztett körvonala meghatározta a bemutatatható építmény várható körvonalaait. A tervezett építmény helyét és szerkezetét a régészeti feltárás véglegesítette.

A városkapu előtti terület:

Fontos tudni, hogy a városfalakat a síkság felé kettős vizes árokrendszer védte, így az egykori várfalon kívüli terület később mélyvonalként jelenik meg a térképeken, talán erre utal a Széchenyi utca korábbi Sáros utca elnevezése is. A vasútállomás irányába az egykori városfal menti telkek sokkal erőteljesebben épültek át és változtak, mint a Révkapu oldalán. Itt a változás inkább a beépítés többszöri átrendeződésében figyelhető meg, kevésbé magassági jellegű, bár az is igaz, hogy a beépítés feltétele a mélyfekvésű terület feltöltése lehetett. A városfalra és a kapura már a legelső térképeken sem utal a Széchenyi utca beépítése, hiszen az néhány házzal túlszaladt már a XVIII. században is a kapu feltételezett helyén. Mégis sokáig, talán a mai napig érzékelhető egyfajta határhelyzet, ami a kapu előtti mély fekvésű terület lassú és szervesen beépülésének köszönhető. Sokáig hatalmas, a Rókus kápolnát és a Vörös házat is körülölelő vásártérként, határozott irányú utak nélküli volt a város Alföld felé nyíló kapuja előtti terület. Csak a vasútállomás létrejöttével folytatódott az utca határozott tengelye, a házak talán gyorsabban épültek ebből az irányból, míg az Eötvös utca és a Dr. Csányi László körüti csomópont közötti tömbök beépítési üteme visszafogottabb maradt, a beépítés jellege sokféle irányba indult meg, és a mai napig nem vált zártosrúvá.

A táblák a PAGONY Kft. tervei alapján feldolgozásával készültek. A tervezéshez a régi ábrázolásokat, térképeket, illetve képeslapokat Vác Város Levéltára biztosította.

Pályázó: Vác Város Önkormányzata Tervező: PAGONY Táj- és Kertépítész Iroda Kft. **Kivitelező: CR-VÁC**
2600 Vác, Március 15. tér 11. vezető t.: **Illyés Zsuzsanna** képviseli: **CONSTRUM** Beruházó és Kivitelező Kft.
okl. táj- és kertépítész mérnök

